

Kamata ha Pisinisi 'i Tonga

Potungaue 'a e Kakai, Fefakatau'aki moe Ngaahi Ngaue'anga

Founga Ma'u Laiseni ki he Ngaahi Ngaue fekau'aki mo hono ngaue'aki e Ngaahi Kasa

1.0 Talateu

'Oku fiema'u 'e he ngaahi Tu'utu'uni ki he Laiseni Pisinisi 'o e 2006, ka 'i ai ha kautaha 'e fie fakahoko ha "fa'ahinga ngaue fekau'aki mo hono ngaue'aki 'o e ngaahi kasa" kuopau ke ma'u ha "tohi fakangofua mei he Va'a ki he 'Atakai " 'o e Potungaue Fonua, Savea mo e Ngaahi Koloa Fakaenatuala kimu'a pea toki foaki atu ha Laiseni Pisinisi mei he Potungaue ki he Ngaahi Ngaue 'a e Kakai, Fefakatau'aki mo e Ngaahi Ngaue. 'Oku 'ikai ke fakamatala'i mahino hono 'uhinga 'o e fo'i lea "ngaahi kasa" 'i he foomu kole Laiseni Pisinisi, ka 'oku 'uhinga ia ki he ngaahi kasa 'oku nau kau hono maumau'i e kafu 'osone 'o mamani (ozone-depleting gases) kae'uma'a ha ngaahi me'a 'oku humai mei tu'apule'anga 'oku fakafotunga mai 'i he kasa.

Ko e ngaahi fakangofua ngaue ni 'oku pule'i ia 'e he Lao ki he Malu'i 'o e Konisiuma, 2000 pea mo e Ngaahi Tu'utu'uni ki he Malu 'a e Ngaahi Koloa pea mo hono Fakahinga, 2006 (Consumer Protection (Product Safety & Product Labeling) Regulations 2006). 'Oku foaki ki he Minisita 'o e Potungaue ki he Ngaahi Ngaue 'a

e Kakai, Fefakatau'aki mo e Ngaahi Ngaue 'e he Lao ki hono Malu'i 'o e Konisiuma ha mafai fakapotopoto 'oku lahi ke ne tu'utu'uni'i ha ngaahi tu'unga ki he malu'i (safety standards), ngaahi founga ngaue (measures) pe fakahinohino (specifications) 'a ia " 'oku fe'unga ke ne ta'ofi pe fakasi'isi'i 'a e ala ke hoko ha lavea ki ha taha pe ko ha maumau ki ha ki ha koloa pe me'angaue". Ko e kongia ia hono ngaue'aki 'e he Minisita hono mafai fakapotopoto 'oku 'oange 'e he ngaahi Tu'utu'uni ki he Laiseni Pisinisi - 'a hono fiema'u koia ha tohi fakangofua ki he ngaahi ngaue 'oku ngaue'aki ai 'a e ngaahi kasa.

Ko e founga fakatapau ko ia 'oku ngaue'aki 'e he Potungaue ne talu hono ngaue mai 'aki mei he 2004 ka 'oku te'eki ke tohi'i ia 'i ha lao pe tu'utu'uni fakalao. 'Oku tatau pe 'eni mo e ngaahi me'a kuo tohi hohoko ke fua ki ai 'e he Potungaue pe 'e tali pe ta'etali ha ngaahi tohi kole, 'oku 'i he Lao Fakaangaanga ki hono Malu'i 'o e Kafu 'Osone 'o Mamani, (Ozone Layer Protection Bill, 2004, 'a ia 'oku 'i ai hono Tepile 'oku ha ai e Ngaahi Me'a 'Oku Pule'i (Controlled Substances). Ka ko e Lao Fakaangaanga ko 'eni 'oku te'eki ke tali/fakangofua ia 'e he Kapineti Kakato

pea 'i he'ene pehe 'oku hoko pe ia ko e tokoni fakataukei pe ki he faitu'uni 'a e Potungaue.

2.0 Ngaahi Mafai 'o e Potungaue ki he 'Atakai

2.1 Ngaahi Mafai Fakalukufua

'Oku fakamo'oni 'a e Talekita 'Atakai 'i he tohi fakagofua, 'o makatu'unga pe ia 'i hono vakai'i 'e he Potungaue 'a e kole fokotu'u ngaue 'oku fai. 'Oku 'ikai ha toe tu'utu'uni kehe ki he Talekita ki he hoko atu 'a e ngaue.

2.2 Ngaahi Laiseni

Kapau 'oku 'i ai ha ngaahi kautaha 'oku nau faka'amu ke fakahoko ha ngaahi ngaue lalahi, 'oku 'i ai e foomu kole 'oku ma'u atu mei he Potungaue 'Atakai, ke fakafonu pea fakahu ki he Potungaue. Ko e foomu kole ni kuo 'osi lisi ai 'a e ngaahi kasa ke humai pe faka'aonga'i. 'Oku fiema'u 'a e ngaahi me'a ko 'eni ki he foomu:

- Hingoa'o e tokotaha kole ngofua
- Fika lesisita ki he Koloa Humai
- Tokotaha kuo fakamafai'i ke ne fakafofonga e kautaha

Fa'u 'eni 'i he tokoni 'a e International Finance Corporation (IFC)

- Tu'asila ke fai ki ai e fetu'uaki
- Telefoni, fika fekisi (fax) mo e tu'asila 'imeili
- Fa'ahinga 'o e ngaahi kemikale, lahi mo hono faka'aonga'i
- Fa'ahinga hu'i kehekehe, lahi mo hono faka'aonga'i
- Tohi fakapapau 'oku mo'oni

2.3 Ngaahi Totongi

'Oku 'ikai ke totongi hano 'omai 'o ha tohi fakangofua mei he Potungaue 'Atakai ki ha ngaahi ngaue fekau'aki mo e ngaahi kasa.

3.0 Founnga Kole ki ha Laiseni

3.1 Talateu

'Oku fakahoko e ngaue ki he ngaahi tohi kole kotoa pe ia 'i he Potungaue 'Atakai 'i Nuku'alofa. Ko e kole kotoa pe, 'oku fakahu mai ia 'i ha Foomu kuo 'osi fa'u 'e he Potungaue hili hano fakaha 'e he Potungaue ki he Ngaahi Ngaue 'a e Kakai, Fefakatau'aki mo e Ngaahi Ngaue. ki he Potungaue 'Atakai 'a e ngaahi kautaha mo 'enua ngaahi taumu'a ki hono faka'aonga'i 'o e kasa.

3.2 Fakahokohoko 'o e Ngaahi Ngaue

'Oku ha he siate ko ia 'i he peesi hoko mai 'a e ngaahi lakanga ko ia kuopau ke fou atu ai ha tokotaha kole pea toki ma 'u hano tohi tali fakangofua mei he Potungaue 'Atakai. 'I he hili mai leva ko ia 'a e peesi 'oku ha ai e ngaahi founnga ngaue ni, pea 'oku toki fakahokohoko mai leva 'i he ngaahi peesi 'a ia 'oku hoko mai ai, ha ngaahi fakamatata fakamahino kau ki he ngaahi lakanga ni takitaha.

3.3 Fakamatata Hokohoko 'o e ngaue

'Oku 'oatu heni ha ngaahi fakamatata ki he ngaahi me'a kotoa pe 'a ia 'oku ha atu 'i he ngaahi puha 'i he siate fakahokohoko ngaue ko ia 'i he peesi ki mu'a.

3.3.1 – Puha 1. 'I hano fakahu atu 'o ha kole Laiseni Pisinisi ki he MLCI 'o kau ki ha ngaue 'a ia 'e ngaue'aki ai e kasa, 'e fakaha leva ia 'e he MLCI ki he Potungaue 'Atakai

3.3.2 – Puha 2. 'E fetu'utaki leva e Potungaue ki he tokotaha kole pea mo fakaha ki he kautaha ken au fakafonu 'a e foomu kole ko ia 'a e Potungaue, pea kau ai ha tohi fakahokohoko 'o e ngaahi kemikale ko ia 'o fakaanganaga ke mngaue'aki.

3.3.3 – Puha 3. Hili hano ma'u 'o e 'o e foomu kole, 'e 'i ai leva 'a e 'Ofisa Faisivi te ne vakai'i a ngaahi kemikale 'e ngaue'aki fakatatau ki he Lao

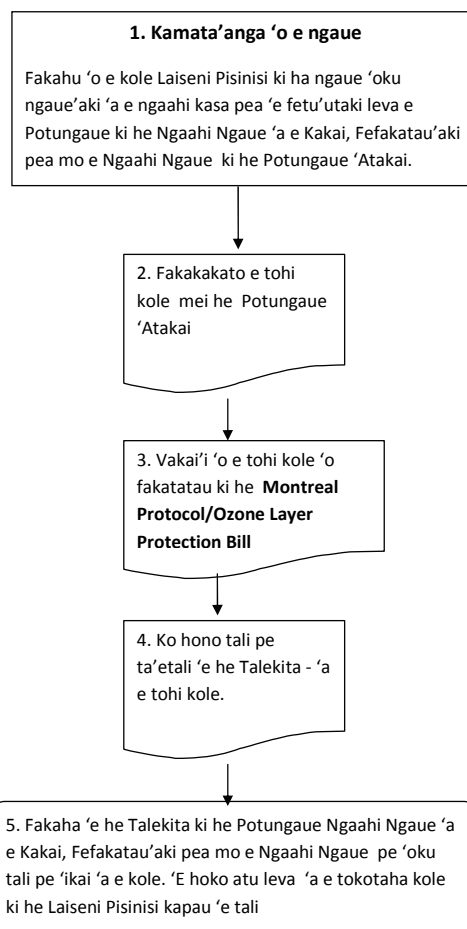
Fakaangaanga ki hono Malu'i 'o e Kafu 'Osone 'o Mamani, (**Ozone Layer Protection Bill, 2004**) 'a ia 'oku fa'u ia'o sipinga mei he Aleapau Felotoi Montreal (**Montreal Protocol**) 'a ee 'oku kau ki ai 'a Tonga ni. Kapau leva 'e fiemalie pe 'a e 'Ofisa Faisivi 'oku 'ikai ke maumau'i 'a e aleapau fakavaha'apule'anga ko 'eni pea ko e ngaahi kemikale 'oku fokotu'u mai 'oku 'ikai ta'ofi 'e he Lao Fakaangaanga 'e fai e fokotu'u ki he Talekita 'Atakai ke ne fakangofua 'a e tohi kole. Ka 'o kapau ko e ngaahi kemikale 'oku fokotu'u mai 'oku 'i he lisi, 'oku 'oatu pe 'a e tohi kole mo e fokotu'u ke 'oua 'e tali.

3.3.4 – Box 4. Ko hono tali pe ta'etali 'e he Talekita 'a e tohi kole makatu'unga 'i he fokotu'u mai 'a e kau ngaue.

3.3.5 – Box 5. Fakaha ki he Potungaue ki he Ngaahi Ngaue 'a e Kakai, Fefakatau'aki mo e Ngaahi Ngaue 'a e tu'utu'uni 'a e Talekita, pea toki mahino mei ai pe 'e hoko atu e tohi kole ki ha Laiseni Pisinisi pe 'ikai. .

4.0 Ngaahi Fakafo'ou

'E fakahu fakata'u 'a e kole fakafo'ou 'o hange pe ko e Laiseni Pisinisi, pea 'oku ngaue'aki ai pe e foomu tatau. 'E tatau pe e hokohoko 'o e ngaahi ngaue ke fai ki ai pea hange pe ko e pau ke sivi e ngaahi liliu kotoa pe 'i he ngaahi kasa 'o fakatatau ki he lisi 'a e Potungaue ki h ngaahi koloa fakatapui.

Fetu'utaki

Kapau 'oku fiema'u ha tohi fakangofua ngaue fekau'aki mo e ngaahi ngaue 'oku ngaue'aki 'a e ngaahi kasa pea ke fetu'utaki kia:

Asipeli Palaki
Talekita 'o e Potungaue 'Atakai

Telefoni: 25-050

Email: a_palaki@yahoo.com

